

ספטמבר, 2012

שם התזה: ביסוס מהימנות ותוקף של שאלון ה CHECK לאיתור ילדים עם איחור התפתחותי.

מאת: עירית עזרא זנדני, בהנחיית פרופ' שרה רוזנבלום.

תקציר

ישנה אוכלוסייה הולכת וגדלה של ילדים עם התפתחות מוחית אבנורמאלית הבאה לידי ביטוי כעיכובים התפתחותיים "קלים" הכוללים ליקויי קשב, ליקויים מוטוריים ולקויות למידה שונות. רבים מעיכובים אלו מאותרים רק בגיל ביה"ס (Kaplan, Wilson, Dewey, & Crawford, 1998). עיכובים התפתחותיים אלו מתורגמים לקשיים בתפקוד היומיומי של הילד בתחומים שונים בהם ניתקלים בעיקר ההורים שפונים לרופא הילדים לבדיקה, אך גם הרופא מתקשה לתת מענה בשל החסר בכלי סטנדרטי, יעיל המאתר ליקויים התפתחותיים בגילאים הצעירים. מסיבה זו ולאור הספרות בה נמצא כי הורים מסוגלים לתת מידע מדויק על התפתחות ילדם (Glascoe, 2003), פותח שאלון ה CHECK, שאלון קצר לאיתור איחור התפתחותי מוקדם של ילדים בגילאי 3-5 (Rosenblum in process). השאלון מתמקד בתפקוד יומיומי בדגש על תפקודים ניהוליים, הוא באורך של עמוד אחד ומכיל שני חלקים, בחלק הראשון 30 פריטים שביחס אליהם ההורה מתבקש לציין האם ההיגד מאפיין את ילדו תמיד (4), לעיתים קרובות (3), לעיתים רחוקות (2), או אף פעם (1). בחלק השני המכיל 10 פריטים ההורה מתבקש להשוות את יכולת התפקוד של ילדו לזו של אחרים בסביבתו ולדרג אותה על סקלה שבין 1 – נמוכה ועד 5 – גבוהה.

מטרות המחקר הנוכחי היו לבסס את מהימנותו ותוקפו של שאלון ה CHECK על ידי:

1. ביסוס מהימנות פנימית (אלפא קרוונבך) לפריטי שאלון ה CHECK וכל אחד מחלקיו.
2. ביסוס תוקף מבנה מבחין באמצעות בדיקת הבדלים בציון הממוצע של כל חלק משאלון ה CHECK בין הקבוצה של הילדים עם (Atypical Brian Development) ABD לבין קבוצת הילדים הטיפוסיים.
3. ביסוס תוקף קריטריון מקביל של שאלון ה CHECK באמצעות בדיקת הקשרים בין ציוני שאלון ה CHECK לבין שני שאלונים אחרים. בנוסף ביסוס תוקף מבנה מתכנס באמצעות בדיקת הקשרים בין ציוני שאלון ה CHECK לציוני שני אבחונים ביצועיים המעידים על תפקוד בתחום הויזומוטורי, ועל כישורים פרספטואל-מוטוריים.
4. ביסוס תוקף קריטריון ניבוי באמצעות ניתוח מבחין בין ילדים שהופנו למרכז להתפתחות הילד לבין ילדים טיפוסיים.

השערות המחקר היו כי תמצא מהימנות פנימית גבוהה לשאלון ה CHECK, יימצאו הבדלים מובהקים

בין הילדים שהופנו למרכזים להתפתחות הילד לבין הילדים הטיפוסיים בציוני השאלון, יימצאו קשרים

מובהקים בין ציוני שאלון ה CHECK לציוני ה : BRIEF-P, שאלון גננת, VMI ו- SWT. ולבסוף ניתן

יהיה לסווג את הנבדקים לקבוצותיהם על פי ציוני ה CHECK.

אוכלוסיית המחקר: במחקר השתתפו 58 ילדים (28 עם ABD ו30 טיפוסיים) בגילאי 3-5, מתוכם 50 בנים

81 בנות. הנבדקים בקבוצת המחקר נדגמו במכון להתפתחות הילד של "מכבי שירותי בריאות", סניף הצ'ק פוסט.

הנבדקים בקבוצת הביקורת נדגמו במדגם נוחות תוך התאמה במשתני הגיל והמגדר לילדים בקבוצת המחקר.

כלי המחקר:

- שאלון פרטים אישיים
- Child Evaluation Checklist (CHECK) - (Rosenblum in process)
- Behavior Rating Inventory of Executive Function- Preschool version (BRIEF-P)
(Gioia, Espy & Isquith, 2003) להערכת תפקודים ניהוליים,
- שאלון התפתחות לגננת
- מבחן ציור כוכבים גלים (Ave'-Lallememant, 1997) - (The Star Wave test (SWT)
המתמקד באיתור של סימנים לחסר בבשלות פסיכו-מוטורית
- Beery-Buktenica developmental Test Of Visual Motor Integration (VMI)
(Beery, 1997) מבחן סטנדרטי הבוחן את התפיסה הויזומוטורית.

שני המבחנים הביצועיים נבדקו על גבי מערכת ממוחשבת שנועדה לאסוף מידע דיגיטלי אודות הכתיבה/הציור

.Computerized Penmanship Evaluation (Rosenblum, Parush & Weiss, 2003).

הליך המחקר: המשתתפים ביצעו שני מבחנים של ציור SWT ו- VMI על גבי לוח אלקטרוני, במקביל

הוריהם מילאו את שני השאלונים BRIEF-P ו- CHECK והגנת מילאה שאלון גננת.

ניתוח הנתונים: המהימנות הפנימית של שאלון ה CHECK נבדקה בעזרת מבחן אלפא קרוונבך,

ההבדלים בין קבוצת המחקר לקבוצת הילדים הטיפוסיים נבדקו באמצעות מבחני MANKOVA – ניתוח שונות

רב משתני, ההשערות אודות המתאמים בין ציוני שאלון CHECK לבין ציוני הכלים הנוספים (BRIEF-P), שאלון

גננת, מבחן ציור גלים כוכבים ו VMI) עובדו בעזרת מבחן פירסון. תוקף הניבוי נבדק באמצעות ניתוח מבחן.

תוצאות: השערת המחקר אודות מהימנותו הפנימית של שאלון ה CHECK אוששה במלואה. נמצאה

מהימנות פנימית גבוהה לכל חלק של השאלון (חלק א' $\alpha=0.90$, חלק ב' $\alpha=0.94$) ולשני החלקים גם יחד

($\alpha=0.95$). השערות המחקר בדבר הבדלים בין הקבוצות אוששו ברובן. נמצאו הבדלים מובהקים בין הקבוצות

בציון ה CHECK א' ($F(1,56)=66.1, p<.01, \eta=.55$), וגם בציון ה CHECK חלק ב' ($F(1,56)=58.5, p<.01, \eta=.52$)

כמו גם בציוני ה- BRIEF-P. הבדלים מובהקים נמצאו גם בציוני ה- VMI ($F(1,56)=44.64, p<.01$)

($\eta=.44$), ובציוני ה- SWT ($F(1,56)=30.36, p<.01, \eta=.35$). נמצאו הבדלים מובהקים רק בחלק ממדדי המערכת

הממוחשבת. כל

ההבדלים שנמצאו היו לטובת קבוצת הביקורת והצביעו על תפקוד פחות טוב של ילדי המחקר. במקביל השערות המחקר בנוגע לקשרים בין שאלון ה- CHECK לשאר כלי המחקר אוששה ברובה. נמצאו בשתי הקבוצות קשרים מובהקים בין ה- CHECK לשאלון ה- BRIEF-P ($r=-.72, p<.01$) והקטגוריות שלו, בין ציוני השאלון ל- SWT ($r=.61, p<.01$), ובין השאלון ל- VMI ($r=.62, p<.01$) ולחלק מהמדדים הממוחשבים שלהם. בניתוח המבחין התקבל כי על סמך ציוני ה- CHECK סווגו נכון לקבוצותיהם 84.5% מנבדקי המחקר, 93.3% מהילדים הטיפוסיים ו- 85.7% עם איחור התפתחותי. בשילוב עם שלושה תתי אבחון ה- BRIEF-P עלה אחוז הסיווג ל- 89.7%.

מסקנות: המחקר מאשש כי שאלון ה- CHECK מאפשר לקבל מידע מהימן ותקף אודות הימצאותם של

סימנים "רכים" העשויים להעיד על איחור התפתחותי בגילאי 3-5. בנוסף המחקר מוצא את חוות הדעת של ההורה בנוגע לתפקודו של ילדו אמינה ותומך בשימוש במידע הנאסף מההורה ככלי יעיל. ייחודו של אבחון זה הינו בהיותו קצר, ברור, פשוט למילוי על ידי ההורה, ובעל מהימנות גבוהה. לפיכך, שימוש בשאלון ה- CHECK במרפאות בקהילה עשוי לאתר עיכובים התפתחותיים בשלב מוקדם ולמנוע הפניות מיותרות. דבר נוסף חלקו השני של השאלון יוכל למקד את אנשי המקצוע באשר לגורמים לקושי של הילד והפניה לתחום הטיפול המתאים.